

קורין את שמע – פתח התנא במצוה הזאת, על כי המצוה ראשונה שחייב בה האדם מדאורייתא היא זאת, על כי אינו חייב במצות עד שיעברו עליו י"ג שנים שלמים דהיינו שיכנס ביום שאחר י"ג וכפי מסקנת הפוסקים כנז' באו"ח סימן ג' במגן אברהם, ותכף ומיד שעבר יום אחרון של י"ג שנה ברגע הכנסו ביום אחד שאחריו נתחייב במצות והוא רגע יציאת הכוכבים של יום שאחר י"ג שהוא זמן ק"ש דשכיבה^[1]:

¹²³⁴⁵⁶⁷הה"ה

נכנסים – מותרים [ליכנס] לא קתני, אלא נכנסים, דבכהנים טמאים שנטהרו איירינן דהותרו ליכנס במחנה שהיו אסורים בו בהיותם טבולי יום. ועוד רמז לנו דהאיש המיטהר נקרא נכנס לקדושה, מכלל דהטמא יוצא מהקדושה מיקרי, כי הטהרה תלויה ברשות היחיד ושורש הטומאה הוא רשות הרבים כנודע^[2]:

לאכול בתרומתו – על כי המצוה הזאת^[3] היא ראשית כל המצות כמ"ש לעיל, רצה התנא לתלות זמנה באכילת תרומה הנקראת 'ראשית', ועוד לרמז דמצוה זו של ק"ש היא הראשית המובחר מכל המצות דומיא דתרומה שהיא ראשית המובחר שבתבואה כדכתיב [במדבר יח יב] "כל חלב תירוש (ויצהר) [ודגן] ראשיתם" וגו', שהרי עיקר ק"ש היא קבלת עול מלכות שמים, וכשם שא"א לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה תרומה הגדולה כך א"א לו לאדם לקבל עליו עול מצות אלא אם כן כבר קבל עליו עול מלכות שמים תחילה כי כל המצות בה תלויות:

הח' הרי"ם (ברכות שם) בטעם התחלת הש"ס בק"ש שזו מצוה ראשונה שמתחייב בה האדם כשנעשה בן י"ג שנה ויום אחד שהוא תחילת שנת י"ד עיי"ש, וכיון דאיירי מחיוב מצות הרי החיוב לא הוי עד שנעשה גדול דאז נעשה בר חיובא, והגדלות מתחיל כשהביא ב' שערות כשנעשה בן י"ג שנה לאיש וי"ב לנערה, והרי שערות רגילות לבוא מצפרא כמ"ש התוס' הנ"ל.

[ז] ועי' בספר תולעת יעקב [סתרי תפילות שבת ומועדים וטעמים בחלק השני] וז"ל: ועל דרך האמת רשות היחיד היא ה"א אחרונה שבשם, גבהו עשרה שהיא כלולה מסוד עשר מעלות קדושות, ורחבו ארבעה סוד ארבע אותיות שבשם הכולל אותם, ועל זה נאמר (שמות טז, כט) אל יצא איש ממקומו שהוא סוד הקדושה, ומשם והלאה הם התמורות ונקראים רשות הרבים שאין שם יחוד, והמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים מחלל השבת וגורם חלול למעלה להוציא ממקום קדוש למקום טמא. ועל המכניס מר"ה לרשות היחיד נאמר (שם לא, יד) מחלליה מות יומת, שמכניס ברשותה שפחה וחללה זונה ועושה אותה חולין (ראה זוהר ח"א י, א. ח"ב רז, א. תקו"ז תי' כד. ל, א). וחצר שהבתים פתוחים אליו מותר לטלטל בו מן התורה, ומדברי סופרים אסור אם לא על ידי עירוב, דוגמת הכלה הכלולה שמתערבים שם הרשויות והכל בדוגמא עליונה. ושלמה ע"ה תקן ערובין (ערובין כא, ב) והסוד (מ"א ב, יט) וישם כסא לאם המלך: ועוד עי' בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמר שבתות ה' מכת"י חלק ג'.

[ח] קריאת שמע.

[ו] ומצאתי בספר משיב צדק [דרושים לבר מצוה אות ג'] שכתב: דהנה האב"ד דלובלין בחידושיו למשניות תירץ דלכן התחיל בקריאת שמע לפי שהיא מצוה ראשונה שחל על האדם כשנעשה בר מצוה וכתב דלכן נמי קתני קריאת שמע דערבית ברישא לפי שזו מצוה ראשונה שחל על האדם כשנעשה גדול, אמנם לכאורה קשה על תירוץ זה דמאי דקריאת שמע מצוה ראשונה הרי יתכן שיקדם מצוה אחרת לקריאת שמע כגון שיאכל עם צאת הכוכבים שהוא זמן קריאת שמע ואם כן נתחייב בברכת המזון בצאת הכוכבים וקיימא לן במנחות ריש פרק כל התדיר (זבחים צ"ב). דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והרי ברכת המזון תדיר שיתכן שיברך כמה פעמים ביום אם יאכל הרבה פעמים ואם כן יקדם ברכת המזון לקריאת שמע [ועיין שאגת אריה סימן כ"א גם כן רוצה לומר כן עיין שם] ויתכן שיהיה ברכת המזון מצוה ראשונה שתחול על האדם לא קריאת שמע.

ועוד עי' בשו"ת מנחת יצחק חלק י סימן יז וז"ל: יש להוסיף הנוגע לענייננו, מש"כ התוס' (נדה דף ב' ע"ב ד"ה השתא) דרגילות שערות לבוא בצפרא עיי"ש, וכה"ג כתבו התוס' (קידושין ע"ט ע"ב ד"ה מי) לענין סימני בגרות דרגילות הן לבוא בבוקר עיי"ש, ושמעתי בזה פרפרת נאה מחותני הגאון הגדול מוהר"פ צימיעטבוים זצ"ל הי"ד ראב"ד דק"ק גראסוורדיין יצ"ו בשם ג"א, ליישב מה דפריך הש"ס (רפ"ק דברכות) על מתני' מאימתי קורין את שמע בערבית, מאי שנא דתני בערבית ליתני דשחרית ברישא, ויש לדייק דמה פריך הלוא מתני' נקטו סדר היום דויהי ערב ויהי בוקר, דהיום הולך אחר הלילה, ועפי"ד התוס' הנ"ל א"ש מאוד, ובהקדים מש"כ